

КАНСТЫТУЦЫЯ (АСНОУНЫ ЗАКОН) САЮЗА СОВЕЦКІХ СОЦЫЯЛІСТЫЧНЫХ РЭСПУБЛІК.

(П Р А Ц Я Г)

РАЗДЗЕЛ XI

Выбарчая сістэма

Артыкул 100. Выканаўчым і распарадчым органам сельскіх Саветаў дэпутатаў працоўных у невялікіх паселішчах, у адпаведнасці з Канстытуцыяй саюзных рэспублік, з'яўляюцца старшыня, яго намеснік і сакратар, якія выбіраюцца імі.

Артыкул 101. Выканаўчыя органы Саветаў дэпутатаў працоўных непасрэдна падпарадкаваны як Савету дэпутатаў працоўных, які іх выбіраў, так і выканаўчаму органу вышэйшага Савета дэпутатаў працоўных.

РАЗДЗЕЛ IX

Суд і пракуратура

Артыкул 102. Правасуддзе ў СССР ажыццяўляецца Вярхоўным Судом СССР, Вярхоўнымі Судамі саюзных рэспублік, краёвымі і абласнымі судамі, судамі аўтаномных рэспублік і аўтаномных абласцей, акруговымі судамі, спецыяльнымі судамі СССР, якія ствараюцца па пастанове Вярхоўнага Савета СССР, народнымі судамі.

Артыкул 103. Разгляд спраў ва ўсіх судах ажыццяўляецца з удзелам народных засядацеляў, апрача выпадкаў спецыяльна прадугледжаных законам.

Артыкул 104. Вярхоўны Суд СССР з'яўляецца вышэйшым судовым органам. На Вярхоўны Суд СССР ускладаецца нагляд за судовай дзейнасцю ўсіх судовых органаў СССР і саюзных рэспублік.

Артыкул 105. Вярхоўны Суд СССР і спецыяльныя суды СССР выбіраюцца Вярхоўным Саветам СССР тэрмінам на пяць гадоў.

Артыкул 106. Вярхоўныя Суды саюзных рэспублік выбіраюцца Вярхоўнымі Саветамі саюзных рэспублік тэрмінам на пяць гадоў.

Артыкул 107. Вярхоўныя Суды аўтаномных рэспублік выбіраюцца Вярхоўнымі Саветамі аўтаномных рэспублік тэрмінам на пяць гадоў.

Артыкул 108. Краёвыя і абласныя суды, суды аўтаномных абласцей, акруговыя суды выбіраюцца краёвымі, абласнымі або акруговымі Саветамі дэпутатаў працоўных або Саветамі дэпутатаў працоўных аўтаномных абласцей тэрмінам на пяць гадоў.

Артыкул 109. Народныя суды выбіраюцца грамадзянамі раёна на аснове ўсеагульнага, прамога і роўнага выбарчага права пры тайным галасаванні — тэрмінам на тры гады.

Артыкул 110. Судавызначэнне праводзіцца на мове саюзнай або аўтаномнай рэспублікі або аўтаномнай вобласці з заахвочаннем для асоб, якія не ўладваюць гэтай мовай, роўнага азнамлення з матэрыяламі справы праз перакладчыка, з таксама права выступіць на судзе на роднай мове.

Артыкул 111. Разгляд спраў ва ўсіх судах СССР ажыццяўляецца па законах не прадугледжаных выключэнні, з забяспечаннем абываўчаемаму права на абарону.

Артыкул 112. Судзі неазаможны і падпарадкоўваюцца толькі законам.

Артыкул 113. Вышэйшы нагляд за закладным выкананнем законаў усімі Народнымі Камісарыятамі і падпарадкаванымі ім установамі, роўна як пасобнымі службовымі асобамі, а таксама грамадзянамі СССР ускладаецца на Пракурора СССР.

Артыкул 114. Пракурор СССР назначаецца Вярхоўным Саветам СССР тэрмінам на сем гадоў.

Артыкул 115. Рэспубліканскія, краёвыя, абласныя пракуроры, а таксама пракуроры аўтаномных рэспублік і аўтаномных абласцей назначаюцца Пракурорам СССР тэрмінам на пяць гадоў.

Артыкул 116. Акруговыя раённыя і гарадскія пракуроры назначаюцца пракурорамі саюзных рэспублік з зацверджання Пракурора СССР тэрмінам на пяць гадоў.

Артыкул 117. Органы пракуратуры ажыццяўляюць свае функцыі незалежна ад якіх-бы то ні было мясцовых органаў, падпарадкоўваюцца толькі Пракурору СССР.

РАЗДЗЕЛ X

Асноўныя правы і абавязкі грамадзян

Артыкул 118. Грамадзяне СССР маюць права на працу, гэта значыць права на атрыманне гарантанай работы з адплатай іх працы у адпаведнасці з яе колькасцю і якасцю.

Права на працу забяспечваюцца сацыялістычнай арганізацыяй народнай гаспадаркі, няўхільным ростам прадукцыйных сіл саветаў грамадства, устараненнем магчымасці гаспадарчых крызісаў і ліквідацыяй беспрацоўя.

Артыкул 119. Грамадзяне СССР маюць права на адпачынак.

Права на адпачынак забяспечваюцца скарачэннем рабочага дня для пераважнай большасці рабочых да 7 гадзін, устаўленнем штэгазонах воліўскаў рабочым і служачым, захаваннем заробтнай платы, прадастаўленнем для абслугоўвання працоўных шырокай сеткі сацыяльнага дамоў адпачынку, клубаў.

Артыкул 120. Грамадзяне СССР маюць права на матэрыяльнае забяспечанне ў старасці, а таксама — у выпадку хваробы і страты працаздольнасці.

Гэтае права забяспечваюцца шырокім развіццём сацыяльнага страхавання рабочых і служачых за кошт дзяржавы, бесплатнай медыцынскай дапамогай працоўным, прадастаўленнем у карыстанне працоўным шырокай сеткі журураў.

Артыкул 121. Грамадзяне СССР маюць права на асвету.

Гэтае права забяспечваюцца ўсеагульна-абавязковай пачатковай асветай, бесплатнаю асветай, уключаючы вышэйшую асвету, сістэмай дзяржаўных стыпендыяў пераважнай большасці навучаючыхся ў вышэйшай школе, навучаннем у школах на роднай мове, арганізацыяй на заводах, у саўгасах, машынатрактарных станцыях і калгасах бесплатнага вытворчага, тэхнічнага і аграмічнага навучання працоўных.

Артыкул 122. Жанчыне ў СССР прадастаўляюцца роўныя права з мужчынам на ўсіх галінах гаспадарчага, дзяржаўнага, культурнага і грамадска-налітычнага жыцця.

Магчымаць ажыццяўлення гэтых правоў жанчыні забяспечваюцца прадастаўленнем жанчыне роўнага з мужчынам права на працу, адплату працы, адпачынак, сацыяльнае страхаванне і асвету, дзяржаўнай аховы інтарэсаў маці і дзіці, прадастаўленнем жанчыне пры пажарнасі волюскаў з захаваннем утрымання, шырокай сеткай раздільных дамоў, дзіцячых ісяляў і садоў.

Артыкул 123. Роўнапраўе грамадзян СССР, незалежна ад іх нацыянальнасці і расы, ва ўсіх галінах гаспадарчага, дзяржаўнага, культурнага і грамадска-налітычнага жыцця з'яўляецца непарушным законам.

Якое-б то пі было прамое або ўскоснае абмежаванне правоў або, наадварот, устанавленне прамых або ўскосных пераваг грамадзян у залежнасці ад іх расавай і нацыянальнай прыналежнасці, роўна як усякая проваедзь расавай або нацыянальнай выключнасці, або нянавісці і пагарды — караюцца законам.

Артыкул 124. У метах забяспечання за грамадзянамі свабоды сумлення царква ў СССР аддзелена ад дзяржавы і школы ад царквы. Свабода правіць рэлігійныя культа і свабода антырэлігійнай прапаганды прызнаецца за ўсімі грамадзянамі.

Артыкул 125. У адпаведнасці з інтарэсамі працоўных і ў метах умацавання сацыялістычнага ладу грамадзянам СССР гарантуецца законам:

- а) свабода слова,
- б) свабода друку,
- в) свабода сходаў і мітынгаў,
- г) свабода вудічных шэствіяў і дэманстрацый.

Гэтыя правы грамадзян забяспечваюцца прадастаўленнем працоўным і іх арганізацыям друкарняў, запасаў паперы, грамадскіх будынкаў, вуліц, сродкаў сувязі і іншых матэрыяльных умоў, неабходных для іх ажыццяўлення.

Артыкул 126. У адпаведнасці з інтарэсамі працоўных і ў метах развіцця арганізацыйнай самадзейнасці і палітычнай актыўнасці народных мас грамадзянам СССР забяспечваюцца права аб'яднання ў грамадскія арганізацыі прафесіянальныя саюзы, кааператывыныя аб'яднанні, арганізацыі моладзі, спартыўныя і абаронныя арганізацыі, културныя, тэхнічныя і навуковыя таварыствы, а найбольш актыўныя і свядомыя грамадзяне з радоў рабочага класа і іншых слаёў працоўных аянаюцца ва ўсеагульную Комуністычную партыю (большэвікоў), якая з'яўляецца перадавым атралам працоўных у іх барацьбе за ўмацаванне і развіццё сацыялістычнага ладу і прадастаўляе кіруючае ядро ўсіх арганізацый працоўных, як грамадскіх, так і дзяржаўных.

Артыкул 127. Грамадзянам СССР забяспечваюцца незатыкальнасць асобы. Ніхто не можа быць падвергнуты арышту інакш як па пастанове суда або з санкцыі пракурора.

Артыкул 128. Недатыкальнасць жыцця грамадзян і тайна перапіскі ахоўваюцца законам.

Артыкул 129. СССР прадастаўляе права прытулку замежным грамадзянам, якія праследуюцца за абарону інтарэсаў працоўных, або навуковую дзейнасць, або нацыянальна-вызваленчую барацьбу.

Артыкул 130. Кожны грамадзянін СССР абавязав выконваць Канстытуцыю Саюза Савецкіх Сацыялістычных Рэспублік, выконваць законы, зааўваць дысцыпліну працы, сумленна адносіцца да грамадскага абавязку, павяжаць правілы сацыялістычнага агульна-сумеснага жыцця.

Артыкул 131. Кожны грамадзянін СССР абавязав берагчы і ўмацоўваць грамадскую, сацыялістычную ўласнасць, я яшчэ чэную і незатыкальную аснову саветаў ладу, як крыніцу багацця і магутнасці разліма, як крыніцу замовнага і культурнага жыцця ўсіх працоўных.

Асобы, якія пасягаюць на грамадскую, сацыялістычную ўласнасць, з'яўляюцца ворагамі народа.

Артыкул 132. Усеагульны вайсковы абавязак з'яўляецца законам.

Вайсковая служба ў Рачоа-Сялянскай Чырвонай Арміі прадастаўляе пачэсны абавязак грамадзян СССР.

Артыкул 133. Абарона бацькаўшчыны ёсць свяшчэнны абавязак кожнага грамадзяніна СССР. Зрада разліма: парашонне прысягі, пераход на бок ворага, нянасенне шкоды вайскай магутнасці дзяржавы, шпіянаж караюцца па ўсёй строгасці закона, як самае цяжкае злачынства.

Артыкул 134. Выбары дэпутатаў ва ўсе Саветы дэпутатаў працоўных: Вярхоўны Савет СССР, Вярхоўныя Саветы саюзных рэспублік, краёвыя і абласныя Саветы дэпутатаў працоўных, Вярхоўныя Саветы аўтаномных рэспублік, Саветы дэпутатаў працоўных аўтаномных абласцей, акруговыя, раённыя, гарадскія і сельскія (станцыя, вёскі, кутара, кішлака, цула) Саветы дэпутатаў працоўных, — праводзяцца выбарчымі камітэтам на аснове ўсеагульнага, роўнага і прамога выбарчага права пры тайным галасаванні.

Артыкул 135. Выбары дэпутатаў з'яўляюцца ўсеагульнымі, усе грамадзяне СССР, дасягнуўшы 18 год, незалежна ад расавай і нацыянальнай прыналежнасці, веравызнання, існаснага пэнза, асадасці, сацыяльнага паходжання, маемаснага становішча і мінулай дзейнасці, маюць права прыняць удзел у выбарах дэпутатаў і быць выбранымі, за выключэннем страпіўных розум і асоб, асуджаных судом з габяўленнем выбарчых правоў.

Артыкул 136. Выбары дэпутатаў з'яўляюцца роўнымі: кожны грамадзянін мае адзін голас; усе грамадзяне прымаюць удзел у выбарах на роўных падставах.

Артыкул 137. Жанчыны карыстаюцца правам выбіраць і быць выбранымі роўна з мужчынамі.

Артыкул 138. Грамадзяне, якія знаходзяцца ў радах Чырвонай Арміі, карыстаюцца правам выбіраць і быць выбранымі роўна з усімі грамадзянамі.

Артыкул 139. Выбары дэпутатаў з'яўляюцца прамымі выбары ва ўсе Саветы дэпутатаў працоўных, пачынаючы ад сельскага і гарадскога Савета дэпутатаў працоўных аж да Вярхоўнага Савета СССР, праводзяцца грамадзянамі непасрэдна шляхам прамых выбараў.

Артыкул 140. Галасаванне пры выбарах дэпутатаў з'яўляецца тайным.

Артыкул 141. Кандыдаты пры выбарах выстаўляюцца па выбарчых акругах.

Права выстаўлення кандыдатаў забяспечваюцца за грамадскімі арганізацыямі і таварыствамі працоўных; комуністычнымі партыйнымі арганізацыямі, прафесіянальнымі саюзамі, кааператывамі, арганізацыямі моладзі, культурнымі таварыствамі.

Артыкул 142. Кожны дэпутат абавязав рабіць справаздачу перад выбаршчыкамі аб сваёй рабоце і аб рабоце Савета дэпутатаў працоўных і можа быць у любы час аялітан па рашэнню большасці выбаршчыкаў ва ўстаўленым законам парадку.

РАЗДЗЕЛ XII

Герб, сцяг, сталіца

Артыкул 143. Дзяржаўны герб Саюза Савецкіх Сацыялістычных Рэспублік складаецца з сярпа і молата на зямным шары, з выяўленым у правенных сонца і абкружаным класамі, з надпісам на мовах саюзных рэспублік: «Пролетары ўсіх краін, злучайцеся!». Наверсе герба ёсць пяціканцовая звызда.

Артыкул 144. Дзяржаўны сцяг Саюза Савецкіх Сацыялістычных Рэспублік складаецца з чырвонага палотнішча, з выяўленнем на яго верхнім кутку кляя зраўка заацтых сярпа і молата і пад імі чырвонай пяціканцовай звызды, абкружанай залатой каймой. Адносіны шырыні да даўжыні — 1:2.

Артыкул 145. Сталіцай Саюза Савецкіх Сацыялістычных Рэспублік з'яўляецца горад Масква.

РАЗДЗЕЛ XIII

Парадак змены Канстытуцыі

Артыкул 146. Змена Канстытуцыі СССР праводзіцца толькі на рашэнню Вярхоўнага Савета СССР, прынятаму большасцю не менш 2/3 галасоў у кожнай з яго палат.

ПРЗІДЫУМ НАДЗВЫЧА ЯНАГА VIII З'ЕЗДА СОВЕТАУ САЮЗА СОВЕЦКІХ СОЦ БІЯЛІСТЫЧНЫХ РЭСПУБЛІК

Н. АЙТАКОУ.	А. МІКАЯН.
І. АКУЛАУ.	В. МОЛАТАУ.
А. АНДРЭУ.	Г. МУСАБЕНАУ.
Ю. АХУН-БАБАЕУ.	Г. ОРДЖАНІКІДЗЕ.
В. БЛЮХЕР.	Г. ПЕТРОУСКІ.
С. БУДЗЕННЫ.	П. ПОСТЫШЭУ.
К. ВАРАШЫЛАУ.	А. РАХІМБАЕУ.
Н. ЕЖОУ.	Я. РУДЗУТАК.
А. ЖДАНАУ.	І. СТАЛІН.
Л. КАГАНОВІЧ.	Д. СУЛІМАУ.
М. КАЛІНІН.	Н. ХРУШЧОУ.
А. КІСЕЛЕУ.	А. ЧАРВЯКОУ.
С. КАСІОР.	В. ЧУБАР.
М. ЛІТВІНАУ.	Н. ШВЕРНІК.
П. ЛЮБЧЭНКА.	Р. ЗІХЕ.

Масква, Крэмль, 5 снежня 1936 года.

Адзаны рэдактар С. АДЗІНЕЦ.